

Prof. dr hab. Zofia Barbara Liberda
prof. zw. Uniwersytetu Warszawskiego
Wydział Nauk Ekonomicznych
Uniwersytet Warszawski
ul. Długa 44/50, 00-241 Warszawa
barbara.liberda@uw.edu.pl

Recenzja dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego oraz organizacyjnego

doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy

z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

Podstawę formalną sporządzenia niniejszej recenzji stanowi Uchwała Nr 41/2022 Rady Naukowej Dyscypliny ekonomia i finanse Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 23 marca 2022 w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego doktor Małgorzacie Grzywińskiej-Rapcy.

Informacje o przebiegu kariery zawodowej doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy

Pani Małgorzata Grzywińska-Rapca uzyskała w roku 1994 tytuł magistra inżyniera rolnictwa, w specjalności chemii rolnej, w Wydziale Rolniczym Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie.

W roku 2003, magister Małgorzata Grzywińska-Rapca otrzymała w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, w Wydziale Zarządzania (obecnie Wydział Nauk Ekonomicznych) stopień doktora nauk ekonomicznych w zakresie nauk o zarządzaniu, na podstawie rozprawy doktorskiej *Modele ekonometryczne nawożenia zbóż*.

Od roku 2019 doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca pracuje na stanowisku adiunkta w Katedrze Rynku i Konsumpcji, w Instytucie Ekonomii i Finansów, Wydziału Nauk Ekonomicznych, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W latach 2004-2019 była adiunktem w Katedrze Metod Ilościowych w tej uczelni, a wcześniej asystentem w latach 1994-2004.

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca specjalizuje się w badaniach porównawczych dochodów i oszczędności finansowych gospodarstw domowych. W przedstawionej do oceny monografii, Habilitantka bada zróżnicowanie dochodów, zadłużenia i oszczędności

wysokodochodowych gospodarstw domowych w Polsce w relacji do subiektywnych ocen sytuacji materialnej własnego gospodarstwa domowego przez respondenta.

Ocena dorobku naukowego

Po uzyskaniu stopnia doktora w roku 2004, Małgorzata Grzywińska-Rapca opublikowała 80 prac badawczych, w tym 3 monografie, 60 artykuły naukowe, 3 rozdziały w książkach, 6 redakcji czasopism oraz 8 referatów konferencyjnych. Z listy publikacji, 3 pozycje posiadały indeks IF według listy *Journal Citation Reports* (JCR) o łącznej wartości 7,37.

Czasopisma punktowane, w których publikowała Habilitantka, to m.in. *International Journal of Finance & Economics*, *Econometrics. Advances in Applied Data Analysis*, *European Research Studies Journal*.

Scopus Index H = 1; liczba cytowań = 10 bez autocytowań. Według bazy Google Scholar h-index = 7, liczba cytowań = 115, z wyłączeniem autocytowań = 72; BAZEKON, h-index=2, liczba cytowań = 19 bez autocytowań. Łączna liczba punktów za publikacje w czasopismach według aktualnej punktacji MEiN wynosi 1301 punktów.

Pod względem ilościowym, całościowy dorobek naukowy doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy za lata 2004-2021 oceniam jako bogaty, zważywszy, że Habilitantka uzyskiwała średnio ponad 4 publikacje rocznie.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe w ujęciu ustawy doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca wskazała monografię wydaną w roku 2021 *Finanse gospodarstw domowych w świetle subiektywnych ocen sytuacji materialnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Monografia ma logiczną strukturę, zawiera 7 rozdziałów i liczy 211 stron wraz z bogatą bibliografią i załącznikami.

Celem badań Habilitantki była identyfikacja czynników determinujących zróżnicowanie wysokodochodowych gospodarstw domowych w zarządzaniu własnym budżetem w różnych fazach cyklu życia.

Cel główny został rozpisany na pięć celów szczegółowych, które stanowią opis kolejnych etapów założonego badania. Należą do nich: konceptualizacja badanych kategorii; identyfikacja uwarunkowań zachowań finansowych gospodarstw wysokodochodowych i

określenie profili tych gospodarstw w kontekście czynników obiektywnych oraz subiektywnych ocen sytuacji finansowej; konstrukcja teoretycznego modelu zależności między subiektywnymi ocenami sytuacji materialnej gospodarstw domowych a ich zadłużeniem i możliwościami oszczędzania, z uwzględnieniem wieku i płci głowy gospodarstwa domowego. Autorka wykorzystuje w tym celu modelowanie strukturalne oraz metodę Partial Least Squares. Większość celów ma charakter eksploracyjny.

Dla realizacji celów badawczych sformułowano trzy rozbudowane hipotezy: 1) subiektywne oceny sytuacji materialnej wysokodochodowych gospodarstw domowych są różnicowane przez czynniki społeczno-demograficzne; 2) oraz 3) zadłużenie oraz subiektywne oceny możliwości oszczędzania wysokodochodowych gospodarstw domowych wynikają ze splotu innych niż tylko dochód czynników, wskazujących na istnienie związku z subiektywnymi ocenami sytuacji materialnej i z fazą cyklu życia gospodarstwa.

Weryfikacja hipotez została przeprowadzona metodami eksploracyjnej analizy danych: analizy korespondencji, analizy czynnikowej i modelowania strukturalnego. Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca poprawnie zastosowała wymienione metody badawcze i wykonała szczegółowe analizy subiektywnych ocen sytuacji finansowej w relacji do oszczędności i zadłużenia wysokodochodowych gospodarstw domowych. Wyniki analiz są prezentowane w sposób szczegółowy i przejrzysty dla kolejnych analizowanych czynników i relacji.

Recenzent dorobku naukowego powinien zwrócić uwagę na błędy i niedociągnięcia warsztatowe samodzielnych badań Habilitantki.

W recenzowanej pracy, kryterium wyboru gospodarstw wysokodochodowych do badania jest nieprawidłowe. Habilitantka posługuje się sztucznie stworzoną miarą dochodu ekwiwalentnego na gospodarstwo, zamiast wartości jednostki ekwiwalentnej dochodu w gospodarstwie.

W empirycznych badaniach porównawczych gospodarstw domowych, dochód ekwiwalentny (wartość jednostki ekwiwalentnej) w gospodarstwie jest obliczany jako iloraz dochodu rozporządzalnego gospodarstwa przez liczbę jednostek ekwiwalentnych, wyliczonych według zmodyfikowanej skali OECD (1\0,5\0,3).

Z logiki pojęcia dochodu ekwiwalentnego w gospodarstwie wynika, że jego wartość jest równa dochodowi rozporządzalnemu dla gospodarstwa jednoosobowego (gospodarstwo odniesienia) i jest zawsze niższa od dochodu w gospodarstwach wieloosobowych, w tym z dziećmi.

Dochód ekwiwalentny jest tym niższy od dochodu rozporządzalnego gospodarstwa, im wyższa jest liczba jednostek ekwiwalentnych w gospodarstwie.

Habilitantka przypisała wartość jednostki ekwiwalentnej każdej osobie w gospodarstwie, przypisując jej tym samym potencjalne korzyści skali wynikające z wielkości gospodarstwa. Tak otrzymany 'potencjalny' dochód ekwiwalentny na gospodarstwo jest znacznie wyższy od rzeczywistego dochodu rozporządzalnego gospodarstwa we wszystkich badanych w monografii grupach gospodarstw (dane w tabeli 16 na s. 95).

W konsekwencji, w wybranej próbie do badania gospodarstw wysokodochodowych, w porównaniu z próbą opartą o skalę wartości jednostki ekwiwalentnej, musiał się zwiększyć udział gospodarstw wieloosobowych i wielodzietnych, kosztem zmniejszenia udziału gospodarstw mniejszych i gospodarstw bez dzieci.

Wiele gospodarstw jednoosobowych także nie mogło przekroczyć progu 9 tys. zł potencjalnego dochodu ekwiwalentnego, równego ich dochodowi rzeczywistemu, chociaż dolna granica dochodu rozporządzalnego gospodarstw IV grupy kwartyłowej w pełnym badaniu GUS była niższa i wyniosła 5745 zł (BGD 2018). Z drugiej strony, gospodarstwo trzyosobowe o dochodzie rozporządzalnym 6 tys. zł, dwóch jednostkach ekwiwalentnych i obliczonym potencjalnym dochodzie ekwiwalentnym w wysokości 9 tys. zł, zakwalifikowało się do grupy gospodarstw wysokodochodowych w badaniu Habilitantki.

Nawet jeśli w wybranej próbie znalazła się większość gospodarstw o wysokich dochodach (wysokie średnie dochodu rozporządzalnego we wszystkich grupach gospodarstw w tabeli 16), zmiana wielkości i struktury demograficznej gospodarstw domowych w badanej próbie zaburza wyniki dalszej analizy w monografii. Dzieje się tak mimo tego, że w dalszej części monografii Habilitantka wykorzystuje wyłącznie dane dotyczące subiektywnych ocen dochodu przez gospodarstwa domowe i nie odnosi ich bezpośrednio do wielkości dochodów rozporządzalnych gospodarstw i wyliczonych dochodów ekwiwalentnych.

Badanie empiryczne wykorzystujące dostępne bazy danych o gospodarstwach domowych (jednostkowe dane BGD, GUS), powinno umożliwiać replikację i falsyfikację wyników.

Habilitantka niedokładnie opisała wybór gospodarstw wysokodochodowych do badania spośród III i IV grupy kwartyłowej. Nie podała także, ile gospodarstw zostało usuniętych z pierwotnej próby GUS z powodu braku danych czy wielkości odstających. Wybrana próba 9388 gospodarstw jest większa od wielkości grupy kwartyłowej (9042 gospodarstwa) i nie

można jej odtworzyć oraz zweryfikować uzyskanych wyników. Gdyby doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca zmieniła i dostosowała dobór próby badawczej do struktury reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstw domowych, monografia byłaby wartościowym wkładem do rozwoju wiedzy na temat zależności między subiektywnymi ocenami sytuacji materialnej gospodarstw domowych a ich możliwościami oszczędzania i zadłużeniem.

Mimo powyższej krytyki i stwierdzonych błędów, uważam, że recenzowana monografia świadczy o umiejętności doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy sprawnego przeprowadzania złożonych procedur badawczych oraz pogłębia wiedzę empiryczną o mikroekonomicznych zachowaniach gospodarstw domowych w kontekście subiektywnych i obiektywnych czynników oddziałujących na gospodarstwa domowe.

Ocena pozostałego dorobku naukowo-badawczego, realizacji grantów badawczych, udziału w konferencjach naukowych i współpracy naukowej

Pozostały dorobek naukowo-badawczy doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy jest bogaty. Większość publikacji jest merytorycznie powiązana z pracą zgłoszoną jako główne osiągnięcie naukowe i dotyczy warunków i czynników określających zachowania konsumentów: dochodowych, demograficznych, regionalnych i sektorowych. Publikacje dotyczą także wymiarów i zróżnicowania oszczędności i zasobów finansowych gospodarstw domowych w Polsce oraz w skali międzynarodowej. Na uwagę zasługuje duża aktywność badawcza Habilitantki w okresie po złożeniu wniosku o wszczęcie przewodu habilitacyjnego: w roku 2022 ukazało się 5 publikacji, a 5 innych jest w procesie wydawniczym.

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca wygłosiła 18 referatów na konferencjach naukowych, w tym 3 na konferencjach międzynarodowych, w których dwukrotnie była także recenzentką. W latach 2014-2021 pełniła funkcje sekretarza naukowego lub członka rady programowej konferencji Informacja w społeczeństwie XX. wieku.

Jest zapraszana do recenzowania artykułów dla punktowanych czasopism krajowych i międzynarodowych. Wykonała 35 recenzji, w tym 10 recenzji dla uznanych wydawnictw międzynarodowych: Social Indicators Research, International Journal of Finance & Economics, Optimum. Economic Studies, and IBIMA Conference Proceedings.

Po uzyskaniu stopnia doktora Małgorzata Grzywińska-Rapca uczestniczyła w realizacji 12 krajowych projektów badawczych (dwukrotnie jako kierownik projektu lub kierownik tematu).

Jest także koordynatorką obszaru badawczego w projekcie międzynarodowym (Porto, Lwów, Olsztyn).

Współpraca naukowa

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca współpracuje z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą. Wśród ośrodków zagranicznych są: Cross-National Data Center, Luxembourg, Polytechnic Of Porto, School Of Management And Technology, Portugalia, oraz Lviv National University Ivan Franko, Faculty of Economics, Department of Statistics, Ukraina.

W roku 2004 doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca odbyła staż naukowy w Narodowym Uniwersytecie Ekonomicznym w Odessie, a w roku 2015 w Uniwersytecie Szczecińskim.

Habilitantka otrzymała dwie nagrody Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego za działalność naukową.

Wymieniony w tym punkcie pozostały dorobek naukowo-badawczy, w realizacji grantów badawczych, udziału w konferencjach naukowych i współpracy naukowej Habilitantki oceniam bardzo pozytywnie.

Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Działalność dydaktyczna

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca prowadzi w macierzystej uczelni kilkanaście wykładów w obszarze ekonomii i finansów na wszystkich poziomach studiów. Opracowała nowe sylabusy do wszystkich wykładów oraz 4 obszerne niepublikowane materiały dydaktyczne i szkoleniowe dla studiów podyplomowych. Jest promotorką 20 prac magisterskich i 45 prac licencjackich.

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca została także powołana do pełnienia funkcji promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim. Habilitantka otrzymała nagrodę Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego za działalność dydaktyczną.

Działalność organizacyjna i popularyzująca naukę

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca bierze udział w komitetach organizacyjnych konferencji naukowych oraz inicjuje i organizuje międzynarodowe zespoły badawcze (Lwów, Porto).

Habilitantka aktywnie uczestniczy w pracach Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego oraz Polskiego Towarzystwa Statystycznego. W ramach działalności popularyzującej naukę uczestniczyła w pracach jury Olimpiady Statystycznej dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych organizowanej przez Główny Urząd Statystyczny oraz w Urząd Statystyczny w Olsztynie.

Doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca współpracuje z biznesem i instytucjami samorządowymi opracowując raporty dotyczące badań ilościowych i jakościowych. Za działalność organizacyjną Habilitantka otrzymała 3 nagrody Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Działalność dydaktyczną i organizacyjną na rzecz nauki doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy oceniam wysoko.

Ocena końcowa

Na podstawie oceny merytorycznej całości dorobku publikacji doktor Małgorzaty Grzywińskiej-Rapcy, twierdzę, że Jej dorobek naukowy stanowi dodatkowy wkład w rozwój dyscypliny naukowej ekonomia i finanse oraz spełnia kryteria stawiane w przewodzie habilitacyjnym.

Stwierdzam, że doktor Małgorzata Grzywińska-Rapca spełnia wymogi art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Wnoszę do Rady Naukowej Dyscypliny ekonomia i finanse Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o podjęcie dalszych kroków w toczącym się postępowaniu o nadanie doktor Małgorzacie Grzywińskiej-Rapcy stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

/Zofia Barbara Liberda/